

Sanacija kreditnih institucija u Republici Hrvatskoj

Dobranović, Manuel

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:306163>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-10-06**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma
«Dr. Mijo Mirković»

MANUEL DOBRANOVIĆ

**SANACIJA KREDITNIH INSTITUCIJA U
REPUBLICI HRVATSKOJ**

Završni rad

Pula, 2021.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma
«Dr. Mijo Mirković»

MANUEL DOBRANOVIĆ

**SANACIJA KREDITNIH INSTITUCIJA U
REPUBLICI HRVATSKOJ**

Završni rad

JMBAG: 9996002483, redoviti student

Studijski smjer: Financijski menagement

Predmet: Bankarski management

Znanstveno područje: Društvena znanost

Znanstveno polje: Ekonomija

Znanstvena grana: Financije

Mentorica: izv. prof. dr. sc. Marta Božina Beroš

Pula, ožujak 2021.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani Manuel Dobranović, kandidat za prvostupnika ekonomije/poslovne ekonomije, smjera financijski management ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

Manuel Dobranović

U Puli, 10.03, 2021 godine

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, _____ Manuel Dobranović _____ dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile

u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom Sanacija kreditnih institucija u Republici Hrvatskoj

koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, 10.03.2021 _____ (datum)

Potpis

Manuel Dobranović

SADRŽAJ

1. Uvod.....	1
2. Općenito o sanaciji	3
3. Instrumenti sanacije.....	5
3.1. <i>Instrument prodaje</i>	5
3.2. <i>Instrument prijelazne institucije</i>	6
3.3. <i>Instrument odvajanja imovine</i>	6
3.4. <i>Instrument unutarnje sanacije</i>	7
4. Oporavak i rana intervencija.....	9
5. Likvidacija i stečaj.....	11
5.1. Likvidacija	11
6. Sanacijska tijela i nadzor kreditnih institucija u Republici Hrvatskoj	13
6.1. Kontrola i nadzor kreditnih institucija	13
6.2. Jedinstveni sanacijski mehanizam i sanacijska tijela.....	15
6.3. Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga	17
6.4. Jedinstveni fond za sanaciju.....	18
7. Sanacija dosadašnjih bankovnih kriza u Hrvatskoj	19
7.1. Bankovna kriza od 1991. do 1996. godine	19
7.2. Bankovna kriza 1998. godine	22
7.3. Troškovi sanacija banaka u Hrvatskoj do 1998. godine	23
8. Recentniji primjeri likvidacije i sanacije kreditnih institucija u Hrvatskoj.....	26
8.1. Jadranska banka d.d. Šibenik	26
8.2. Tijek sanacije	27
8.3. Tesla štedna banka d.d. – recentni primjer stečaja manje kreditne institucije	30
9. Zaključak	31
Literatura	32
Sažetak.....	36

1. Uvod

Bankarske krize pojavljuju se kontinuirano u gospodarskim sustavima svih država svijeta, pa one nisu nepoznanica niti za Hrvatsku. Bankarske krize mogu biti sustavne ili pojedinačne. Kako je uloga banaka u jednom gospodarstvu, tržištu zemlje jednostavno rečeno “velika” tako su i posljedice tih kriza velike. Gospodarstvo mora biti pripremljeno za sprječavanje takve situacije ili znati “primiti taj udarac”, tj. svesti ga na najmanju moguću mjeru. Iz tog su razloga zakonom uređeni planovi oporavka, rane intervencije, sanacije, pored supervizije i regulative. Dok oni nastoje spriječiti da do takvih situacija dođe, neke mjere nastupaju kada dođe do bankarske krize. Jedna od mjera za rješavanje bankarske krize je i sanacija, što je i tema ovog završnog rada. Sanacijom kreditnih institucija nastoji se razriješiti krizna situacija na najpovoljniji mogući način za banku i državu u cjelini (gospodarstvo, financijska tržišta, građane). Saniranje banke nastoji se provesti vlastitim sredstvima subjekta sanacije bez zadiranja u javne izvore financijske pomoći kako trošak ne bi snosili porezni obveznici.

Cilj rada je prikazati važnost kreditnih institucija ili preciznije rečeno upozoriti na opasnosti koje proizlaze zbog prirode poslovanja banaka i njihove povezanosti. Pored opasnosti, isto tako naznačiti i moguća rješenja ako se “opasnost” pretvori u bankarsku krizu.

Rad se sastoji od devet poglavlja, nakon uvodnih razmatranja govori se o općenitim karakteristikama sanacije, zatim o njezinim instrumentima i predsanacijskim radnjama. U četvrtom poglavlju spominju se alternativna rješenja kriznih stanja u koje ubrajamo likvidaciju i stečajni postupak. Nadalje su obrađeni sustavi nadzora i kontrole u okviru bankovne unije isto tako europski okvir za provedbu sanacije i ovlaštena tijela u Sanacijskom postupku. U nastavku rada obrađeni su primjeri sanacije kreditnih institucija u hrvatskoj, prvo kroz bankarske krize iz 1990-ih godina, a potom je detaljnije obrađen suvremeniji slučaj sanacije banke u hrvatskoj, prema postupcima i odlukama Državne agencije za osiguranje štednih uloga i sanaciju banaka, kao nadležnog tijela u postupku sanacije, a u širem kontekstu hrvatskog članstva u Bankovnoj uniji.

Cilj i svrha ovog rada je prikazati funkcioniranje i procese mehanizama koji se “pokreću” i koriste prilikom nastanka bankovne krize. U slučaju ovog rada, približiti postupak sanacije te korištenje njezinih instrumenata kako bi se banke vratile iz kriznog stanja na tržište.

U ovom radu kao temeljni izvori informacija korištene su informacije iz baza podataka te objava nadležnih institucija za provedbu sanacije u Republici Hrvatskoj; Hrvatska narodna banka, Agencija za osiguranje štednih uloga i sanaciju banaka i Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga. Potom, znatna količina informacija pribavljena je iz zakona propisa Republike Hrvatske te uredba Europske unije. Temeljne informacije i pojmovi prikupljeni su iz knjiga te iz stručnih članaka. Korištene su metode: metoda analize i sinteze, deduktivna i induktivna metoda, povijesna metoda, metoda komparacije, statistička metoda i metoda deskripcije.

2. Općenito o sanaciji

Kreditne institucije imaju važnu ulogu u gospodarstvima država. Ta se uloga ostvaruje u njihovoj povezanosti ili posredničkoj ulozi u gotovo svim procesima koji se odvijaju na tržištima, te u njihovoj poslovnoj aktivnosti koju vode “za svoj račun” npr. investicijski fondovi i slično. Uzevši u obzir prirodu poslovanja banke i profil rizičnosti koje njezino poslovanje ima, ono se mora zakonima regulirati i supervizirati. U slučaju da se banke nađu u kriznim situacijama, one se moraju razriješiti na najpovoljniji mogući način kako bi šteta na gospodarstvo bila što manja i kako se ne bi izgubilo povjerenje u financijski sustav zemlje.

“Sanacija podrazumijeva reorganizaciju poduzeća s teškoćama u poslovanju uglavnom putem uspostavljanja novih financijskih odnosa, bitnim promjenama financijskog stanja poduzeća odnosno banke. Često je sanacija povezana sa pročišćavanjem kapitala; naime, nagomilani gubici se kompenziraju s raspoloživim vlastitim kapitalom kroz smanjivanje kapitala, i na kraju se unosi novi vlastiti kapital.” (čl. 2, Direktive 2014/59/EU)

Prema citiranoj direktivi Europske unije i sukladno domaćem Zakonu o sanaciji kreditnih institucija i investicijskih društva (NN 146/20) cilj sanacije je da se kreditna institucija “zdrava” vrati na tržište, a da su prilikom njene sanacije korištena vlastita sredstva a ne novac poreznih obveznika, te da se ne stvore negativne posljedice za ostale subjekte gospodarstva.

Prilikom provođenja sanacije sanacijsko tijelo odabire instrumente i provodi ovlasti za koje je ovlašteno kako bi se ostvarili sljedeći ciljevi: (Zakon o sanaciji kreditnih institucija i investicijskih društava NN 19/15 16/19 47/20)

1. Osiguranje kontinuiteta ključnih funkcija
2. Izbjegavanje većeg štetnog učinka na financijsku stabilnost, posebno sprječavanje širenja štetnih učinaka na financijski sustav, uključujući i njihovog širenje na tržišnu infrastrukturu, te održavanje tržišne discipline.
3. Zaštita javnih sredstava tako da se na najmanju moguću mjeru svede oslanjanje na izvanrednu javnu financijsku potporu.

4. Zaštita deponenata koji imaju osigurane depozite i ulagatelja zaštićenih sustavom zaštite ulagatelja.
5. Zaštita sredstava i imovine klijenata.

Sanacijska tijela prilikom provođenja postupka sanacije koristeći se sredstvima za čiju su primjenu ovlaštena i radi ostvarivanja ciljeva sanacije vode se sljedećim načelima: (Zakon o sanaciji kreditnih institucija i investicijskih društava NN 19/15 16/19 47/20)

- Dioničari institucije u sanaciji prvi snose gubitke.
- Vjerovnici institucije u sanaciji snose gubitke nakon dioničara u skladu s redoslijedom prvenstva njihovih tražbina u skladu sa zakonom kojim se uređuje stečajni postupak.
- Zamjenjuje se upravljačko tijelo i više rukovodstvo institucije u sanaciji, osim u slučajevima kada je zadržavanje upravljačkog tijela ili višeg rukovodstva zbog pružanja sveobuhvatne pomoći nužno za postizanje ciljeva sanacije.
- Upravljačko tijelo i više rukovodstvo institucije u sanaciji dužno je pružiti svu pomoć u cilju postizanja ciljeva sanacije.
- Fizičke i pravne osobe koje su odgovorne za propast institucije snose odgovornost u skladu s odredbama važećih propisa iz područja građanskog ili kaznenog prava.
- Prema vjerovnicima koji u slučaju otvaranja stečajnog postupka ulaze u isti isplatni red postupa se na jednaki način osim ako ovim Zakonom nije drukčije propisano.
- Vjerovnici u skladu sa zaštitnim mjerama iz glave XII. ovog Zakona ne trpe veće gubitke od onih koje bi pretrpjeli ako bi nad institucijom bio proveden stečajni postupak.
- Osigurani depoziti su u potpunosti zaštićeni kao i tražbine zaštićene sustavom zaštite ulagatelja u skladu s zakonom kojim se uređuje tržište kapitala.
- Sanacijske mjere poduzimaju se u skladu s odredbama o zaštitnim mjerama glave XII. ovog Zakona.

3. Instrumenti sanacije

Instrumente sanacije za postupak sanacije odabire ovlašteno sanacijsko tijelo, a u Republici Hrvatskoj je to Državna agencija za osiguranje štednih uloga i sanaciju banaka. Instrumenti za provođenje sanacije koriste se pojedinačno ili u kombinaciji s drugima kako bi se na najbolji način razriješila krizna situacija, vodeći računa o ciljevima i načelima sanacije. Instrumenti sanacije su: (<https://www.hnb.hr/temeljne-funkcije/sanacija/o-sanaciji/instrumenti>).

1. Instrument prodaje,
2. Instrument prijelazne institucije,
3. Instrument odvajanja imovine,
Instrument unutarnje sanacije (engl. *bail in*).

U nastavku ćemo razložiti navedene instrumente i pobliže objasniti srhu svakog od njih i prikazati njihova temeljna obilježja. Daljnjim prolazom kroz rad moći će se uočiti i njihova primjena na konkretnom slučaju.

3.1. Instrument prodaje

“Instrument prodaje je mehanizam kojim sanacijsko tijelo prenosi dionice ili druge vlasničke instrumente koje je izdala institucija u sanaciji, ili imovinu i prava ili obveze institucije u sanaciji na kupca koji nije prijelazna institucija.” (<https://www.hnb.hr/temeljne-funkcije/sanacija/o-sanaciji/instrumenti>).

- Prilikom korištenja instrumenta prodaje sanacijskom tijelu nije potrebna suglasnost dioničara, vjerovnika ili neke druge stranke.
- Sanacijsko tijelo pokreće prodaju koja se vrši pod tržišnim uvjetima, te je njemu dozvoljeno poduzimanje svih mjera kako bi se prodaja ostvarila pod što boljim uvjetima (npr. procjena vrijednosti imovine i slično).
- Instrument prodaje mora biti korišten vodeći se načelima: transparentnosti, ravnopravnosti položaja potencijalnih kupaca, izbjegavanja sukoba interesa, žurnosti postupka sanacije, postupanja dobrog gospodarstvenika.

Instrumentom prodaje mora se koristiti s pažnjom prema financijskoj stabilnosti u zemlji te na potencijalni utjecaj na druge subjekte koji bi se ostvario prilikom prodaje poslovanja; odgovor javnosti (opasnost od gubitka povjerenja).

3.2. Instrument prijelazne institucije

“Instrument prijelazne institucije je mehanizam za prijenos dionica ili drugih vlasničkih instrumenata koje izdaje institucija u sanaciji, ili imovine, prava ili obveza institucije u sanaciji na prijelaznu instituciju.” (<https://www.hnb.hr/temeljne-funkcije/sanacija/o-sanaciji/instrumenti>).

- Instrument prijelazne institucije provodi se:
 - a) Prijenosom dionica ili drugih vlasničkih instrumenata koji su izdani sa strane institucije u sanaciji na prijelaznu instituciju.
 - b) Prijenosom imovine, prava ili obveza institucije u sanaciji na prijelaznu instituciju.
- Prijelazna institucija mora ispunjavati sve uvjete i zahtjeve iz propisa kojima se utvrđuje poslovanje kreditnih institucija, te je ona pravna osoba i upisuje se u sudski registar.
- Prijelazna institucija prestaje postojati u slučajevima kada:
 - a) proda imovinu, prava ili obveze u cijelosti ili u pretežitom djelu
 - b) je imovina u cijelosti naplaćena, a obveze podmirene
 - c) se spoji s drugim društvom ili ako se pripoji drugom društvu
- Državna agencija za osiguranje štednih uloga i sanaciju banaka može donijeti odluku kojom će se izvršiti prestanak prijelazne institucije, pokrenuti će postupak likvidacije i podnijeti prijedlog za otvaranje stečajnog postupka.

Prijelaznu instituciju osniva DAB i ona je pravna osoba i osniva se kao društvo s ograničenom odgovornošću ili dioničko društvo. Njen je kapital uplaćen ili uplatom iz sanacijskog fonda ili se kreira prijenosom veće vrijednosti imovine u odnosu na prenesene obveze.

3.3. Instrument odvajanja imovine

“Instrument odvajanja imovine je mehanizam za izvršavanje prijenosa imovine, prava ili obveza institucije u sanaciji od strane sanacijskog tijela nositelju upravljanja imovinom.” (<https://www.hnb.hr/temeljne-funkcije/sanacija/o-sanaciji/instrumenti>).

- Ako je odlučeno da se sanacija vrši putem instrumenta odvajanja imovine Dab donosi odluku o prijenosu imovine, prava ili obveza institucije u sanaciji i one se prenose na nositelja upravljanja imovinom.

- Nositelj upravljanja imovinom je pravna osoba koju Državna agencija za osiguranje štednih uloga i sanaciju banaka osniva u svrhu provedbe tog instrumenta. Nositelj upravlja imovinom i pravima s pažnjom dobrog gospodarstvenika s ciljem postizanja što veće vrijednosti prodajom ili postizanjem što veće vrijednosti u procesu likvidacije ili stečaja.
- DAB se odlučuje za instrument odvajanja imovine:
 - a) Ako je situacija na tržištu takva da bi prodaja u likvidaciji ili stečaju negativno utjecala na jedno ili više financijskih tržišta.
 - b) Ako je takav prijenos potreban za redovito funkcioniranje institucije koja se nalazi u sanaciji.
 - c) Ako je takav prijenos potreban za postizanje najvećeg mogućeg prihoda od prodaje.

Instrument odvajanja imovine može se upotrijebiti samo u kombinaciji s drugim instrumentom sanacije.

3.4. Instrument unutarnje sanacije

“Instrument unutarnje sanacije je mehanizam kojim sanacijsko tijelo otpisuje i pretvara obveze institucije u sanaciji.” (<https://www.hnb.hr/temeljne-funkcije/sanacija/o-sanaciji/instrumenti>).

- Instrument unutarnje sanacije može se provesti na dva načina:
 - a) Povećanjem temeljnog kapitala institucije u sanaciji u toj mjeri kojom bi povećanje kapitala značilo zadovoljavanje uvjeta za ponovo odobravanje za rad instituciji i kako bi se zadržalo povjerenje tržišta u instituciju.
 - b) Pretvaranjem tažbina i dužničkih instrumenata u dionice ili druge vlasničke instrumente, ili smanjenjem istih koji se prenose na prijelaznu instituciju ili primjenom instrumenta prodaje ili odvajanja imovine.

Institucija u kojoj se pri postupku sanacije odluči za instrument unutarnje sanacije radi povećanja temeljnog kapitala dužna je izraditi plan reorganizacije poslovanja. Plan reorganizacije poslovanja sadrži mjere kojima institucija u sanaciji namjera osigurati dugoročnu održivost poslovanja ili barem djela poslovanja, a temelji se na realnim pretpostavkama i čimbenicima koji imaju utjecaj na njeno poslovanje, te aktivnosti koje će ista institucija poduzeti kako bi se dugoročno održivo poslovanje uspostavilo, uz rokove za poduzimanje istih. Aktivnosti mogu uključivati

reorganizaciju poslovanja, promjene u organizacijskoj strukturi, operativnim sustavima i infrastrukturi institucije, prestanak pružanja neekonomičnih usluga tj. onih kojih ne ostvaraju dobit, restrukturiranje postojećih djelatnosti, prodaju imovine ili poslovnih linija i druge aktivnosti kojima bi se uspostavila dugoročna održivost.

4. Oporavak i rana intervencija

Uzevši u obzir prirodu posla kojeg obavljaju kreditne institucije, povezanosti financijskog sustava kao okosnice gospodarstva jedne zemlje s bankarskim sektorom, te kolika bi se šteta propašću jedne takve institucije prenijela na cjelokupno gospodarstvo, sanacijska tijela moraju osigurati da institucije imaju pripremljene planove u slučaju da se situacija u njihovom poslovanju pogorša. Kako bi se ograničilo štetno djelovanje negativnih posljedica lošeg poslovanja kreditne institucije, nadležna tijela određuju: sadržaj i detalje planova oporavka i sanacije, datum po kojem prvi planovi za oporavak moraju biti pripremljeni, sadržaje i detalje informacija koji se traže sa strane institucija u sanaciji i razinu pojedinosti za procjenu mogućnosti sanacije (<https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/banking-union/single-rulebook/bank-recovery-resolution/>). Prilikom sastavljanja planova sanacije (ili engl. *living wills*) mora se voditi računa o tome da se ne smiju koristiti izvanredna financijska pomoć, likvidnosna pomoć središnje banke osim sredstava iz sanacijskog fonda. Nadležno tijelo može odrediti da u planu postoje bitni nedostaci te neadekvatan način rješavanja problema, tada nalaže instituciji da izvrši promjene plana. U slučaju da se prilikom pregleda izmijenjenog plana utvrde nedostaci i prepreke radi kojih se ne bi stekao željeni učinak na poslovanje, sanacijsko tijelo može naložiti instituciji da smanji profil rizičnosti, preispita strategiju i strukturu institucije, promjeni strategiju financiranja i slično.

Rana intervencija su u pravilu mjere koje nadležne institucije primjenjuju kad se financijsko stanje banke počne brzo pogoršavati, tj. pokazatelji kao što su njezina likvidnost i sve veći broj loših kredita. Sanacijska tijela u tom trenutku mogu:

- Zatražiti provedbu hitnih reformi
- Od banke zatražiti da sa svojim vjerovnicima sastavi plan za restrukturiranje duga
- Zamijeniti članove uprave banke i imenovati posebne ili privremene upravitelje (<https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/banking-union/single-rulebook/bank-recovery-resolution/>)

Cilj rane intervencije je u što kraćem roku osigurati brz oporavak kreditne institucije i nastavak njezinih ključnih djelatnosti.

5. Likvidacija i stečaj

5.1. Likvidacija

“Likvidacija je postupak koji se provodi na propisan način radi prestanka rada i postojanja poduzeća (u vezi ovog rada, banke). Postupak likvidacije banke može se pokrenuti na način da glavna skupština dioničara donese odluku o prestanku rada banke. Prije donošenja odluke, tijela banke moraju obaviti prethodne konzultacije s regulatorom” (Živko, Kandžija, 2014:353). Za razliku od likvidacije koju pokreće glavna skupština dioničara, ona može biti i prisilna na zahtjev nadležnog tijela, supervizora. Prisilna likvidacija se provodi odlukom supervizora u sljedećim slučajevima: (Labar, 2018:38)

1. Ako nadležno tijelo procijeni da se posebnom upravom financijsko stanje banke ne može poboljšati, odnosno da nije sposobna ispunjavati svoje dospjele obveze, ali pod uvjetom da ne postoji razlog za otvaranje stečajnog postupka.
2. Ako glavna skupština dioničara odbije donijeti odluku o povećanju temeljnog kapitala
3. Ako je poništeno dopuštenje za rad
4. Ako procijeni da bi provođenje redovne likvidacije moglo izazvati štetu za vjerovnike
5. Ako je članu uprave ukinuta suglasnost za obavljanje funkcije člana uprave
6. Ako je glavna skupština donijela odluku o promjeni djelatnosti na način da će prestati pružati bankovne usluge

Ako se prilikom provođenja likvidacije utvrdi da imovina banke nije dovoljna za pokrivanje njezinih obveza, mora se obavijestiti nadležno tijelo, te podnijeti zahtjev za otvaranje stečajnog postupka.

U Republici Hrvatskoj se u postupku likvidacije nalazi pet institucija: Primorska banka d.d., Rijeka, Štedbanka d.d., Zagreb, Obrtnička štedna banka d.d., Zagreb, Križevačka banka d.d., Križevci investicijsko – komercijalna štedionica d.d., Zagreb. (<https://www.hnb.hr/temeljne-funkcije/supervizija/popis-kreditnih-institucija>)

Za razliku od likvidacije, stečaj je pravni mehanizam kojim se iz gospodarskog života isključuju pravni subjekti. Otvaranjem stečaja ograničava se pravna sposobnost stečajnog dužnika, prestaju ovlasti dotadašnjih upravljačkih i poslovnih tijela, nedospjela potraživanja dospijevaju, nenovčana se pretvaraju u novčana. (Živko, Kandžija, 2014)

Odluku za pokretanje stečajnog postupka provodi supervizor ili nadležno tijelo, a ono se donosi u slučajevima kada je banka nelikvidna, nesolventna ili ako je u postupku likvidacije utvrđeno da imovina banke nije dovoljna za isplatu svih tražbina vjerovnika. Odluku o pokretanju stečajnog postupka u Hrvatskoj donosi Hrvatska narodna banka.

U Republici Hrvatskoj se u stečajnom postupku nalazi sedam institucija: Tesla štedna banka d.d. Zagreb, Banka Splitsko – dalmatinska d.d. Split, Nova banka d.d. Zagreb, Centar banka d.d. Zagreb, Credo banka d.d. Split, Alpe Jadran banka d.d. Split, Trgovačko - turistička banka d.d. Split i Glumina banka d.d. Zagreb. (<https://www.hnb.hr/temeljne-funkcije/supervizija/popis-kreditnih-institucija>)

6. Sanacijska tjela i nadzor kreditnih institucija u Republici Hrvatskoj

6.1. Kontrola i nadzor kreditnih institucija

Kao što smo naveli, poslovanje bankarskog sektora ima veliki utjecaj i ulogu u gospodarstvu države njegovo se poslovanje ne može ostaviti na potpunu slobodu tržištu tj. njegovo poslovanje mora biti strogo regulirano. Stoga cilj reguliranja kreditnih institucija jest uklanjanje rizika ili njihovo smanjivanje jer tržišni mehanizmi nisu u stanju sami ukloniti takve rizike.

Središnja banka osigurava takav sustav nadzora i kontrole kojima se nastoji osigurati stabilnost i sigurnost poslovanja banaka. Za ciljeve nadzora i kontrole banaka možemo izdvojiti: (Božina, 2008)

- **Osiguranje solventnosti banke.** Solventnost ili sposobnost plaćanja podrazumijeva sposobnost banke da dospjele obveze podmiruje u roku njihova dospijeca. Ona se mjeri odnosom raspoloživih novčanih sredstva i dospjelih obveza plaćanja. Suprotan pojam od solventnosti jest insolventnost. Rizik Insolventnosti je nemoguće otkloniti ali ga je kvalitetnim i prikladnim sustavom nadzora moguće umanjiti.
- **Osiguranje likvidnosti.** Likvidnost kreditne institucije podrazumijeva njezinu sposobnost da podmiri njene tekuće obveze. Pojam likvidnosti je značajno različit od pojma solventnosti, ali se u praksi trenutačna likvidnost (nelikvidnost) banke može zamijeniti s insolventnosti što izaziva nepovjerenje u sustav bankarskog sektora.
- **Izgradnja konkurentnog financijskog sustava i sustava nadzora.** Uzevši u obzir dinamiku poslovanja i promjena na suvremenim financijskim tržištima, te radi uloge u gospodarstvu, institucija koje djeluju na njima važno je osigurati kvalitetan financijski sustav s kvalitetnim nadzorom.

Kontrolno – nadzorna funkcija koju provodi HNB odvija se uz pomoć međunarodnog monetarnog fonda i ta se funkcija provodi putem:

- **Postupka “off-site” nadzora.** Tim se postupkom nadzor provodi analizom podataka i pokazatelja dobivenih iz financijskih izvještaja koje su poslovne banke dužne dostavljati HNB-u.
- **Postupak “on-site” nadzora.** On – site nadzor je postupak kontrole kojim se analizira izvorna dokumentacija, knjigovodstvena i druge evidencije poslovanja, te se provjeravaju zakonitosti, objektivnosti i vjerodostojnosti podataka iskazanih u poslovnim knjigama, raznim evidencijama i sl.

“Hrvatska narodna banka provedbom nadzora i kontrole nad bankarskim sektorom RH, provjerava poštuju li banke zakonske norme i prudencijalne zahtjeve kojima se umanjuju mogućnosti pojava neuspješnosti, nezakonitosti i nestabilnosti u poslovanju institucija bankarskog sektora” (Božina, 2008:209)

Unatoč kvaliteti i učinkovitosti sustava nadzora i kontrole Hrvatske narodne banke, bankarske krize i potreba za njihovom sanacijom ostaju česte pojave na financijskim tržištima. Razlog tome je što u tržišnoj ekonomiji temeljenoj na konkurenciji mora postojati i mogućnost “prirodne selekcije” (Božina, 2008.). Znači u slučajevima kada se banka nađe u kriznoj situaciji te potom nastupi stečaj ili sanacija, okrivljavati državu, sustave nadzora i kontrole bilo bi krivo. Sustavi nadzora i kontrole mogu djelovati na kreditne institucije do granice dok ne utječu na slobodu tržišta. To znači da Hrvatska narodna banka i ostala tijela državne uprave ne smiju stvoriti negativne učinke za konkurenciju ili pak instituciju nad kojom se provode radnje staviti u povoljniji položaj.

6.1.1. Jedinostveni nadzorni mehanizam

Jedinostveni nadzorni mehanizam je jedan od tri osnovna stupa bankovne unije. On uređuje politike nadzora financijskih institucija, uređuje i ulogu i suradnju Europske središnje banke s nacionalnim tijelima odgovornim za provedbu nadzora. Glavno tijelo zaduženo za provedbu nadzora članica bankovne unije je Europska središnja banka. Nadzor središnja banka provodi u suradnji s nadzornim tijelima država članica. Dok ona provodi direktan nadzor najvećih banaka država članica. Nacionalna nadzorna tijela dužna su osigurati poslovanje manjih banaka u sssdu s politikama Jedinostvenog nadzornog mehanizma. Članstvom u bankovnoj uniji ESB-u

se daju i ovlaštenja nad poslovnim bankama u slučaju potrebe radi zaštite financijskog poretka. Europska središnja banka je ovlaštena:

- “provoditi nadzorne mjere, nazore i istrage na licu mjesta
- izdavati ili oduzimati odobrenja za rad bankama
- procjenjivati stjecanje kvalificiranih udjela od strane banaka i raspolaganje tim udjelima
- osigurati usklađenost s bonitetnim pravilima EU-a
- postaviti više kapitalne zahtjeve (zaštitne slojeve) radi suprotstavljanja financijskim rizicima”

<https://www.bankingsupervision.europa.eu/about/thessm/html/index.hr.html>).

Republika Hrvatska je članica Bankovne unije od listopada 2020. godine i od tada je dužna uskladiti svoje politike nadzora uskladiti s Europskima i osigurati suradnju između tijela provedbe nadzora.

6.2. Jedinstveni sanacijski mehanizam i sanacijska tijela

Jedinstveni sanacijski mehanizam čini drugi – i za potrebe ovog rada, puno značajniji - stup bankovne unije. Glavni razlog njegova osnivanja je osiguranje provedbe sanacije banaka u krizi na propisan, uredan način. Potreba za takvim mehanizmom javila se nakon financijske krize, tj. koja je ukazala na potrebu za usklađivanjem sanacijskih postupaka i njihovu kontrolu zbog povezanih financijskih sektora zemalja članica europske unije. Republika Hrvatska od učlanjenja u bankovnu uniju dužna je provoditi sanaciju u skladu s jedinstvenim sanacijskim mehanizmom. Jedinstveni sanacijski mehanizam čine: Jedinstveni sanacijski odbor i Jedinstveni fond za sanaciju.

Jedinstveni sanacijski odbor je glavno tijelo koje osigurava provedbu sanacije u okviru Jedinstvenog sanacijskog mehanizma. On snosi glavnu odgovor za sanaciju svih banaka članica Bankovne unije. Glavne zadaće odbora su:

- “uspostavljanje standardnih pravila i postupaka za sanaciju subjekata;
- donošenje odluka o sanaciji unutar bankovne unije na temelju standardnog postupka (to pomaže održavanju tržišnog povjerenja);
- uspostavljanje vjerodostojnih i izvedivih planova sanacije;

- uklanjanje prepreka sanaciji kako bi bankovni sustav u Europi bio sigurniji;
- smanjenje troškova sanacije na najmanju moguću mjeru i izbjegavanje rušenja vrijednosti osim ako je to nužno za postizanje ciljeva sanacije;
- pružanje ključnih prednosti poreznim obveznicima, bankama i vlasnicima depozita;
- promicanje financijske i gospodarske stabilnosti na razini cijelog EU-a” (https://europa.eu/european-union/about-eu/agencies/srb_hr).

Odbor svoje zadaće izvršava u uskoj suradnji s nacionalnim sanacijskim tijelima države članice nad čijom se bankom pokreće sanacijski postupak.

“Sanacijska tijela jesu tijela koja su u pojedinoj državi članici ovlaštena primjenjivati sanacijske instrumente i izvršavati sanacijske ovlasti. Osim sanacijskih tijela u državama članicama određena su i nadležna ministarstva, a koja su odgovorna za ekonomske, financijske i proračunske odluke na nacionalnoj razini u skladu s nacionalnim nadležnostima i koje je država članica imenovala za izvršavanje funkcije nadležnog ministarstva.” (<https://www.hnb.hr/temeljne-funkcije/sanacija/sanacijska-tijela>) Sanacijska tijela ovlaštena provoditi postupak sanacije u Republici Hrvatskoj su: Hrvatska narodna banka, Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga i Državna agencija za osiguranje štednih uloga i sanaciju banaka.

Hrvatska Narodna banka

Hrvatska narodna banka jedno je od sanacijskih tijela u RH koja u skladu sa zakonom i prema svojim zakonskim ovlastima sudjeluje u procesu sanacije te se koristi s instrumentima sanacije i ostalim alatima na njenom raspolaganju za što učinkovitiju provedbu sanacije određene banke. Ovlasti HNB-a u postupku sanacije su sljedeće:

1. “provodi procjenu mogućnosti i opravdanosti sanacije odnosno stečaja,
2. izrađuje sanacijske planove,
3. utvrđuje te nalaže uklanjanje prepreka za provođenje stečaja odnosno sanacije,

4. određuje minimalni zahtjev za regulatorni kapital i podložne obveze i
5. surađuje i koordinira rad sanacijskih tijela u Republici Hrvatskoj s relevantnim tijelima drugih država članica”

<https://www.hnb.hr/temeljne-funkcije/sanacija/sanacijska-tijela/ovlasti-hnb-a>).

Državna agencija za osiguranje štednih uloga I sanaciju banaka

“Agencija je specijalizirana financijska institucija koja osigurava štedne uloge u bankama i štedionicama, i provodi postupak sanacije banaka” (Zakon o Državnoj agenciji za osiguranje štednih uloga I sanaciju banaka, NN 44/94)

Svrha postojanja Državne agencije za osiguranje štednih uloga i sanaciju banaka je očuvanje povjerenja u financijski sustav, zaštita građana i gospodarstva, te podrška kreditnim institucijama. Agencija kao nadležno sanacijsko tijelo ovlaštena je provoditi postupak sanacije i koristiti se sredstvima, instrumentima za provedbu iste. Prema Zakonu o državnoj agenciji za osiguranje štednih uloga i sanaciju banaka NN 44/94, agencija je u postupku sanacije i restrukturiranja ovlaštena obavljati poslove: izdavanja obveznica i ulaganja drugih sredstava u banku, upravljanja rizičnim plasmanima, prodaje rizičnih plasmana, davanje obveznih uputa i naloga banka u postupku sanacije, obavljanja kontrole nad radom banke, organiziranja prodaje dionice i druge. U kratkom Agencija preuzima gotovo potpunu kontrolu nad upravljanjem imovinom i obvezama banke.

6.3. Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga

1. HANFA ili Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga je nadzorno tijelo RH u čiji djelokrug i nadležnost spada nadzor financijskih tržišta i osoba koje te usluge pružaju. Nadzor za cilj ima očuvanje stabilnosti financijskog sustava i kontrolu zakonitosti poslovanja subjekata nadzora. Kao sanacijsko tijelo HANFA je ovlaštena provoditi provjeru organizacijskih uvjeta, strategija, politika i procjenu financijske stabilnosti i rizika kojima su društva izložena i ostale radnje za koje je ovlaštena Zakonom o Hrvatskoj agenciji za nadzor financijskih usluga: NN 140/2005.

6.4. Jedinstveni fond za sanaciju

Jedinstveni fond za sanaciju je nadnacionalno tijelo u koji se prikupljaju sredstva koja su namijenjena u svrhu provedbe sanacije. Sredstva se prikupljaju iz doprinosa banaka država članica koja su proporcionalna obvezama pojedinačne banke s obvezama svih obveza banaka država članica. Fondom upravlja Jedinstveni sanacijski odbor a sredstva iz fonda se koriste jedino nakon što se iscrpe sva ostala sredstva (vlastiti izvori financiranja, sredstva dioničara i vjerovnika). (<https://srb.europa.eu/en/content/single-resolution-mechanism-srm>)

Jedinstveni fond za sanaciju smije se koristiti za sljedeće svrhe:

1. “za osiguranje imovine ili obveza institucije u sanaciji, njezinih društava kćeri, prijelazne institucije ili subjekta za upravljanje imovinom
2. za odobrenje zajmova instituciji u sanaciji, njezinim društvima kćerima, prijelaznoj instituciji ili subjektu za upravljanje imovinom
3. za kupnju imovine institucije u sanaciji
4. za davanje doprinosa prijelaznoj instituciji i subjektu za upravljanje imovinom
5. za plaćanje odštete dioničarima ili vjerovnicima ako je neovisnom procjenom utvrđeno da su pretrpjeli veće gubitke nego što bi ih pretrpjeli likvidacijom u sklopu redovnog postupka u slučaju insolventnosti
6. za plaćanje doprinosa instituciji u sanaciji umjesto otpisa ili konverzije obveza određenim vjerovnicima kada se primjenjuje instrument unutarnje sanacije i kada se odluči isključiti određene vjerovnike iz područja primjene instrumenta unutarnje sanacije u skladu sa zakonskim odredbama
7. za sve kombinacije mjera iz točaka (a) do (f)” (<https://www.hnb.hr/-/sto-je-jedinstveni-fond-za-sanaciju->),

7. Sanacija dosadašnjih bankovnih kriza u Hrvatskoj

“Bankarska kriza je pojam kojim se opisuje ili bankrot pojedinačne banke ili kolaps cijelog bankarskog sustava, što se još naziva sustavom bankarskom krizom. U ekonomskoj literaturi pojam bankarska kriza se češće koristi za opisivanje sustavnih kriza u bankarstvu, koje dovode do kolapsa velikih banaka ili većeg broja banaka sa značajnijim udjelom u ukupnoj bankarskoj aktivni” (Ahec Šonje, 2002:9)

Ekonomska znanost posvećuje veliku pozornost uzrocima bankovnih kriza. Tako je sjevernoamerički “Office of the Comptroller of the Currency” proveo istraživanje o uzrocima problema u bankama i došao je do sljedećih podataka (Prga, 2020:500):

1. Nepostojanje ili neuvažavanje kreditnih politika 81%
2. Neprimjereni sistem osiguranja usklađenosti s internim politikama i bankarskim zakonima 69%
3. Neprimjeren nadzor nad ključnim djelatnicima ili odjelima 63%
4. Neprimjeren sistem za identificiranje problematičnih kredita 59%
5. Odlučivanje kod kojeg dominira jedna osoba: direktor, predsjednik uprave ili glavni dioničar 57%
6. Nepostojanje ili nepridržavanje ALM politika 49%
7. Zloupotreba položaja (Insider abuse) 35%

U Republici Hrvatskoj dogodila su dva veća slučaja bankovnih kriza, prva kriza izbila je 1991. godine i trajala je do 1996. godine i druga bankovna kriza 1998. koja je bila znatno kraća.

7.1. Bankovna kriza od 1991. do 1996. godine

Bankovne krize pretežito su izbile zbog posljedica rata i zbog loše aktive banaka koja je bila rezultat poslovanja banaka u prošlom ekonomskom sustavu. Razvoju bankarskih kriza doprinijela je i slabija razvijenost monetarne politike i institucionalno okruženje. U to vrijeme osnovni instrumenti monetarne politike bili su selektivni krediti i limitiranje plasmana banaka, to je omogućavalo bankama neograničeno zaduživanje kod središnje banke po obično jako niskim kamatnim stopama. Banke su

u takvim uvjetima uživale iznimno slabu razinu konkurencije kojem su uz to još pogodovali dogovori banaka o visini kamatnih stopa i pravilo da poduzeće može imati samo jedan žiroračun kod banaka (Jankov, 2000.).

Reforme bankarskog poslovanja u Hrvatskoj započele su sredinom osamdesetih godina prošlog stoljeća, prvotno su počele promjene zakona i propisa, potom su banke pretvorene u dionička društva. Započelo se sa donošenjem novih osnovnih propisa o superviziji banaka.

Provedbom istraživanja jedne revizijske tvrtke krajem 1989. godine, te dodatnim istraživanjem HNB-a utvrđeno je (krajem 1990. godine) da u Republici Hrvatskoj posluje: pet banaka čije je poslovanje solventno, deset njih čije je poslovanje solventno ali uz probleme u vezi naplate potraživanja, jedanaest banaka je tehnički bilo insolventno, dok su dvije banke bile u ozbiljnoj situaciji što se tiče insolventnosti (Jankov, 2000.). Potraživanja su kasnije pretvorena u obveznice Republike Hrvatske, ali ih je Narodna banka Jugoslavije prestala isplaćivati s raspadom Jugoslavije tako da su postale bezvrijedne. Problem insolventnosti se naročito pogoršao. To je ubrzo riješeno izdavanjem obveznica na osnovi stare štednje i time je dug priznat kao hrvatski javni dug. Također, prilikom rješavanja problema korišteni su i instrumenti kao što su tzv. velike obveznice. "Velike obveznice" je naziv za obveznice koje je izdavala država, a koje su dobivali krajnji korisnici selektivnih kredita kako bi otplatili svoje dugove prema bankama. Banke su nadalje prikazivale dobre financijske rezultate ali na temelju visoke inflacije i neevidentiranja svih troškova, nastavile su s lošim poslovanjem koje je javno priznato 1996. godine kada su sanirane tri velike banke (Jankov, 2000.).

Splitska banka, Riječka banka i Privredna banka Zagreb su tri banke koje su sanirane 1996. Banke su se našle u lošem stanju prvotno radi njihovog poslovanja između 1991. i 1996. godine. Nastavile su s neefikasnim poslovanjem i time postale nesolventne. Tri navedene banke su zabilježile višestruko veće gubitke u odnosu na njihov kapital. Prilikom sanacije utvrđeno je da sve tri banke imaju veliku količinu loše plasiranih kredita isto tako i udio njihovih plasma je bio izrazito veliki u odnosu na plasmane svih banaka u RH. Najveći udio loših plasmana imala je Privredna banka Zagreb odnosno 25,1% čime je sanacija PBZ-a bila najvažnija radi njenog utjecaja

na financijska tržišta, hrvatsko gospodarstvo i ostale interesne faktore (Jankov, 2000.).

Tablica 1. Loši plasmani tri sanirane banke u milijunima kuna

	Ukupni loši plasmani banke	U tome: plasmani preneseni na Agenciju	Loši plasmani u kapitalu banke	Loši plasmani u ukupnim plasmanima banke	Loši plasmani u plasmanima svih banaka
Splitska banka	799	454	231,6%	16,3%	2,7%
Riječka banka	829	246	142,2%	29,9%	2,8%
Privredna banka Zagreb	7.920	4.559	267,9%	nema podatka	25,1%

Izvor: Jankov, J. (2000.) Problemi banaka: uzroci, načini rješavanja i posljedice, Pregledi P2-HNB, Zagreb: HNB, dostupno na: <https://www.hnb.hr/documents/20182/121876/p-002.pdf/906d6547-d78f-4e2f-8c08-483894fec84b>. (Pristupljeno 8.11.2020.)

Sve tri sanacije banaka obilježavao je prijenos loših plasmana na Državnu agenciju za osiguranje štednih uloga i sanaciju banaka, dokapitalizacija, promjena dioničara banke i smjena uprave. Prilikom prijenosa loših plasmana 55% je preneseno na DAB, dok je ostalih 45% loših plasmana otpisano na teret kapitala banaka. Potom je država provela dokapitalizaciju triju banaka do minimalne razine adekvatnosti kapitala. Kod sve tri banke ukupna bilančna svota je opala, tj. banke su izgubile na svojoj veličini. Na primjer, Prvredna banka Zagreb od tada više nije bila prva banka po veličini u RH, već druga.

7.2. Bankovna kriza 1998. godine

Druga bankovna kriza izbila je 1998. godine. Kriza je nastala radi agresivne politike kamatnih stopa kojima su se vodile male i srednje banke u razvoju. Između ostalog na krizu utjecaj su ostvarili događaji iz makroekonomskog okruženja. Država je krajem 1998. objavila da je ostvaren mali proračunski deficit ali u njega nisu bili uračunati mnogi neisplaćeni rashodi koji su kasnije uključeni u proračun za 1999. godinu. Paralelno s tim završile su i azijska i ruska kriza, te su mogućnosti zaduživanja bile smanjene (Jankov, 2000.).

Dubrovačka banka propala je početkom 1998. godine. Postupak sanacije pokrenut je relativno brzo, u roku od nekoliko mjeseci. Sanacija dubrovačke banke provedena je po istom modelu po kojem su sanirane tri banke iz 1996. godine. Prema dokumentaciji o poslovanju Dubrovačke banke, njeni procijenjeni gubitci premašivali su 1,5 milijardi kuna, od toga je 2/3 bilo moguće pokriti iz bančnih izvora (533 milijuna kuna na teret posebnih rezervi, 472 milijuna kuna iz jamstvenog kapitala banke). Pokriće ostatka, nešto iznad 500 milijuna kuna, nije bilo moguće pokriti iz vlastitih sredstava te je bila potrebna državna intervencija. Dubrovačka banka bila je peta najveća banka u RH kada je prestala s ispunjavanjem svojih obveza, a potom je i šesta banka po veličini prestala s radom, i za njima još nekoliko srednjih i malih banaka, ali se njima nije prišlo s promptnom sanacijom pa su te banke praktički prestale s radom. Većina banaka koje su se našle u toj situaciji su pretežito mlade banke nastale nakon 1991. godine. Razlog tome je njihova politika agresivne kamatne stope. Banke s politikom agresivne kamatne stope na štednju davale kamate od 12% dok su ostale stabilne banke davale 8% što je za otprilike 33% više i time poticale dovod novih klijenata i povećavanje njihove balance (Jankov, 2000.).

Tablica 2. Broj banaka prema veličini bilančne aktive, na kraju razdoblja

Godina	Broj banaka	Banke manje od 1 mlrd. kn	Banke od 1 do 10 mlrd. kn	Banke od 10 i više mlrd. kn
1993.	43	35	6	2
1994.	50	40	8	2
1995.	53	42	9	2
1996.	57	42	13	2
1997.	60	41	17	2
1998.	60	37	21	2

Izvor: Jankov, J. (2000.) Problemi banaka: uzroci, načini rješavanja i posljedice. Dostupno na: <https://www.hnb.hr/documents/20182/121876/p-002.pdf/906d6547-d78f-4e2f-8c08-483894fec84b> (Pristupljeno 11.11.2020.)

U tablici se može vidjeti povećanje manjih i srednjih banaka po veličini. Nedaleko prije bankarske krize, 1997. godine poslovalo je 17 banaka srednje veličine od kojih je njih 8 primjenjivalo politiku agresivnih kamatnih stopa.

Kriza 1998. godine prvenstveno je bila izazvana agresivnom i prerizičnom kamatnom politikom banaka u razvoju. Krizi je i pridonijela spora intervencija središnje banke koja je intervenirala nakon izbijanja krize, uz vanjske učinke; deficit platne balance, rast proračunskih rashoda, gubitci depozita kod problematičnih banaka i stanje na novčanom tržištu.

7.3. Troškovi sanacija banaka u Hrvatskoj do 1998. godine

“Fiskalni troškovi sanacije banaka su troškovi linearne sanacije i troškovi pojedinačne sanacije. U troškove linearne sanacije ulaze “velike obveznice”, obveznice za staru deviznu štednju, te obveznice izdane radi plaćanja kamata i refinanciranja obveznica za staru deviznu štednju. U troškove pojedine sanacije ulaze troškovi sanacije Slavonske, Riječke, Splitske, Privredne i Dubrovačke banke” (Jankov, 2000:10)

Tablica 3. Dug središnje države radi sanacije banaka, na kraju razdoblja u milijunima USD i postotcima

	1991.	1995.	1996.	1997.	1998.
1. Domaći dug središnje države	4.106,0	3.083,1	2.982,2	2.317,7	2.192,5
1.1 Linearna sanacija banaka	4.106,0	3.007,9	2.419,9	1.789,9	1.614,0
1.2 Pojedinačna sanacija banaka	0,0	0,0	473,7	405,8	484,2
1.3 Ostali domaći dug	0,0	75,2	88,6	122,0	94,2
2. Inozemni dug središnje države	149,7	1.085,3	2.557,3	3.065,6	3.444,8
U tome: obveznice serije A i B	0,0	0,0	1.464,2	1.428,4	1.404,6
3. Ukupni dug središnje države (1+2)	4.255,7	4.168,4	5.539,5	5.383,3	5.637,3
4. Obveze banaka prema RH	0,0	0,0	760,5	652,8	666,9

5. Dug radi sanacije banaka (1.1+1.2+2.1-4)	4.106,0	3.007,9	3.597,3	2.971,3	2.836,0
6. Bruto domaći proizvod (BDP)	18.180,4	18.811,1	19.871,1	19.946,5	21.320,2
7. Udio sanacije u ukupnom dugu (5./3. u %)	96,5	72,2	64,9	55,2	50,3
8. Udio ukupnog duga u BDP-u (3./6. u %)	23,4	22,2	27,9	27,0	26,4

Izvor: Jankov, J. (2000.) Problemi banaka: uzroci, načini rješavanja i posljedice. Dostupno na: <https://www.hnb.hr/documents/20182/121876/p-002.pdf/906d6547-d78f-4e2f-8c08-483894fec84b> (Pristupljeno 12.11.2020.)

Ukupni fiskalni troškovi sanacije banaka u Hrvatskoj do 1998. godine iznosili su otprilike 30% BDP, najveći udio fiskalnih troškova zauzimale se obveznice države za linearnu sanaciju banaka, takozvane "velike obveznice", obveznice za sanaciju pojedinih banaka. Troškovi nastali zbog saniranja banaka u Hrvatskoj čini li su tada i najveći dio državnog duga. Otplata duga stavljala je veliki teret na proračun, barem do potpisivanja Pariškog i Londonskog sporazuma 1996 i 1997. godine, do kada su hrvatskoj vanjski oblici zaduživanja bili značajno uskraćeni.

8. Recentniji primjeri likvidacije i sanacije kreditnih institucija u Hrvatskoj

8.1. Jadranska banka d.d. Šibenik

Jadranska banka d.d. Šibenik je financijska institucija u hrvatskom bankarskom sektoru. Banka je osnovana 17. travnja 1957. godine pod nazivom Komunalna banka Šibenik. Tijekom 60-godišnjeg poslovanja banka je više puta transformirana i prilagođavana novim zakonima i propisima. Od 1989. godine djeluje kao jadranska banka d.d. (<https://www.fininfo.hr/Poduzece/Pregled/jadranska-banka-sibenik/Detaljno/212>).

Banka se sastoji od 16 poslovnica, te se njenim uslugama koristi 56 000 građana i 3 600 pravnih osoba. Banka je specijalizirana za pružanje usluga poslovanja s građanstvom, malim poduzetnicima i obrtnicima, te s velikim poduzetnicima.

Nakon pokrenutog sanacijskog postupka banka je na dan 31.12.2016 imala sljedeće stanje na prikazanim pozicijama u tablici:

Tablica 4.: Banka u brojkama na dan 31. prosinca 2016. godine

Bilančna suma	1.913.645.000,00 HRK
Dobit tekuće godine	400.479,31 HRK
Dionički kapital	50.000.000,00 HRK
Broj zaposlenih	205
Kreditni i potraživanja	1.107.170.871,67 HRK
Kreditni portfelj	550.009.000,00 HRK
Udio Corporate kredita u kreditnom portfelju	61,38%
Udio Retail kredita u kreditnom portfelju	38,62%
Štednja stanovništva	1.614.169.858 HRK
Oročena štednja stanovništva	1.123.085.178 HRK
Broj poslovnica	16
Broj bankomata	34
Broj tekućih računa stanovništva	28.503
Broj žiro računa stanovništva	22.060
Broj Maestro Cirrius kartica	19.922
Broj kartica za obročnu kupovinu	2.120
Broj korisnika Internet bankarstva - stanovništvo	1.289
Broj korisnika mobilnog bankarstva -	458

stanovništvo	
Broj poslovnih računa pravnih osoba	3.496
Oročena sredstva pravnih osoba	10.899.817,61 HRK
Broj korisnika Internet bankarstva – pravne osobe	704
Broj korisnika mobilnog bankarstva – pravne osobe	176

Izvor: Državna agencija za osiguranje štednih uloga i sanaciju banaka (2017.)
 Sažetak informacija o Jadranskoj banci d.d. Šibenik. Dostupno na: [Javni poziv za iskazivanje interesa za kupnju svih 100% redovnih dionica JADRANSKE BANKE d.d. Šibenik \(dab.hr\)](#) [Pristupljeno: 22.6.2020.]

8.2. Tijek sanacije

Nad Jadranskom bankom d.d. Šibenik otvoren je sanacijski postupak dana 9. listopada .2015. godine. Postupak je otvoren nakon što je HNB utvrdila da se banka nalazi u teškoj situaciji, tj. da propada i da nije razumno očekivati da bi druge mjere privatnog sektora mogle spasiti banku od propadanja. Sanacijski postupak nad bankom je otvoren iz tri razloga (<https://www.dab.hr/novosti>):

1. Zbog toga što banka propada (Obveze su veće u odnosu na imovinu, neispunjava supervizorske mjere, banka je poslovala s gubitkom 320 milijuna kn (prema privremenoj procjeni HNB), te je taj gubitak bio veći od kapitala banke.
2. Jer nije realno očekivati da bi druge mjere (mjere privatnog sektora, rane intervencije, mjere smanjenja vrijednosti...) spriječile propast banke.
3. Sanacija je nužna u javnom interesu.

Odlukom o otvaranju postupka sanacije DAB je imenovao Sanacijsku upravu i pomoćnika Sanacijske uprave Jadranske banke d.d., Šibenik. Uzevši u obzir da je banka bila likvidna, otvaranjem postupka sanacije nije došlo do promjena u njezinom poslovanju (<https://www.dab.hr/novosti>).

Dana 30. prosinca 2016. godine održana je izvanredna skupština Jadranske banke d.d. Šibenik na kojoj je potvrđena odluka Dab-a o provođenju sanacije. Sanacija će

biti provedena prema modelu sanacije malih banaka koji je odobren sa strane Europske komisije. Tim modelom se nastoji olakšati i ubrzati primjenjivanje sanacijskih instrumenata nad bankom kako bi učinci primjene ostvarili bolje rezultate.

Dana 27. Prosinca 2016. godine uprava Agencije je na sjednici donijela odluku o provođenju postupaka sanacije koji su predviđeni shemom sanacije registarskog broja SA 46066 od europske komisije dana 06.10.2016. Prema toj odluci o provođenju sanacije ona bi se trebala provesti na sljedeći način (<https://www.dab.hr/novosti>):

1. Otpis svih rezervi i povlačenje svog kapitala kako bi se pokrili gubici koji su utvrđeni naknadnom i neovisnom procjenom vrijednosti imovine i obveza u financijskim izvještajima banke.
2. Uzeći u obzir da su gubici veći od rezervi i temeljnog kapitala, svi relevantni instrumenti kapitala pretvorit će se u redovni kapital banke.
3. Preostala vrijednost gubitaka nakon što su otpisane rezerve, temeljni kapital i relevantni instrumenti kapitala banke kako bi se osigurao minimalan iznos temeljnog kapitala, osigurat će se na način da se svi depoziti banke (koji ne podliježu osiguranju depozita) pretvore u novi temeljni kapital izdavanjem novih dionica banke. Radi upisa novih dionica u temeljni kapital, fond za osiguranje depozita uplatit će iznos u vrijednosti štete koju bi fond pretrpio u slučaju kada bi nad bankom bio otvoren stečajni postupak umjesto sanacijskog. Preostali iznos potreban za pokriće preostalih gubitaka uplatit će se iz sanacijskog fonda, isto tako kroz upis novih dionica.
4. Nakon formiranja novog temeljnog kapitala preostali iznos gubitaka pokrit će se otpisom dijela novostvorenog temeljnog kapitala.

Prema sljedećoj stavci odluke Državna agencija za osiguranje štednih uloga osnovat će SPV („special purpose vehicle”), tj. osnovat će društvo za upravljanje neprihodujućom imovinom banke radi otkupa imovine kako bi se maksimizirala naplata preostale neprihodujuće imovine. SPV je pravna osoba osnovana s glavnom svrhom odvajanja rizične imovine. Temeljni kapital SPV-a financirat će se iz Sanacijskog fonda kao i ostala sredstva za otkup i prijenos neprihodovne imovine. Nakon provedbe prije navedenih radnji u sanacijskom postupku radi pokrića gubitaka i osiguravanja minimalnog kapitala sanacijska uprava pokrenuti će postupak prodaje

sanirane Banke i to najkasnije u roku od 30 dana od upisa svih promjena u sudski registar. Postupak prodaje bit će proveden putem pozivnog javnog natječaja te se direktorica Agencije zadužuje da pripremi sve potrebne materijale i dokumentaciju i sazove skupštinu Jadranske banke d.d. Šibenik kako bi se okončao postupak sanacije. (<https://www.dab.hr/novosti>)

Dana 14. veljače 2017. od strane sanacijskog tijela objavljen je javni poziv za kupnju 100% dionica Jadranske banke d.d. Šibenik. Predmet javnog poziva je prodaja 4.747.229 redovnih dionica što predstavlja ukupni iznos temeljnog kapitala koji iznosi 50 milijuna kuna (<https://www.dab.hr/novosti>).

Dana 2. listopada 2017. godine donesena je odluka o izmjeni odluke o provođenju sanacije nad Jadranskom bankom d.d. Šibenik. Prema novoj odluci svi depoziti i obveze Banke pretvorit će se u novi temeljni kapital putem izdavanja novih dionica. Depoziti koji ne podliježu osiguranju i osiguranih obveza u dijelu koji je prikriven osiguranjem neće biti pretvoreni u temeljni kapital. Sve ostale odredbe iz prijašnje odluke su ostale ne promijenjene.

Zaključak postupka sanacije

Dana 4. srpnja 2018. godine potpisan je ugovor o prodaji 100% dionica Jadranske banke d.d. Šibenik. Državna agencija za osiguranje štednih uloga i sanaciju banaka i Hrvatska poštanska banka potpisale su ugovor čime je otkupljeno 100% dionica. Time je HPB postao jedini vlasnik Jadranske banke, te je provedena dokapitalizacija u iznosu od 110 milijuna kuna. HPB i JABA su od 1. travnja 2019. godine jedna banka. Prodajom dionica uspješno je završio postupak sanacije (<https://www.dab.hr/novosti>). Sanacija Jadranske banke provedena je temeljem europske regulative, te po prvi puta trošak sanacije banke nisu snosili porezni obveznici niti državni proračun nego dioničari, vjerovnici banke i ostale kreditne institucije u RH putem sanacijskog fonda. Uzevši u obzir da je banka uspješno sanirana važno je napomenuti da je time i gospodarstvo Šibensko-Kninske županije (područje pretežnog djelovanja Jadranske banke) ostalo netaknuto, tj. bez negativnih posljedica te su se bankarski poslovi nastavili obavljati kroz Hrvatsku poštansku banku.

8.3. Tesla štedna banka d.d. – recentni primjer stečaja manje kreditne institucije

U ovom poglavlju ćemo proći kroz slučaj alternativnog rješavanja krize u kreditnoj instituciji u recentnije vrijeme, naime zašto se u ovom slučaju ne prilazi sanaciji? Tesla štedna banka 2017. godine bila je najmanja štedna banka u RH, s vrijednošću aktive od 1,5 milijuna kuna zaključno s datumom 31.12.2017. Istodobno je ukupni kapital bio negativan i njezina imovina nije bila dostatna za pokriće obveza. Dana 21. veljače 2018. godine, savjet HNB-a donio je odluku o podnošenju prijedloga otvaranja stečajnog postupka (<https://www.hnb.hr/temeljne-funkcije/sanacija/o-sanaciji>). Odluka je donijeta nakon što je na sjednici ustanovljeno da nikakve mjere iz privatnog sektora, supervizorske mjere, mjere rane intervencije ili smanjenja vrijednosti i pretvaranja relevantnih instrumenata kapitala ne bi spasile banku od propadanja, te da sanacija nije nužno potrebna u javnom interesu (mala aktiva banke 0.0004% od ukupne aktive bankovnog sustava RH) stoga je jedino ostalo pokrenuti stečajni postupak nad bankom.

9. Zaključak

Bankovno poslovanje ima veliki utjecaj u gospodarstvu Republike Hrvatske. Zbog svog značaja za gospodarstvo ono se nalazi pod strogom regulacijom i supervizijom kako nebi dolazilo do zlouporabe ili nemarnog vođenja poslovanja kako bi se osigurala što veća dobit ili veličina banke. Kod nemarnog vođenja prvotno mislimo na odgovaranje banke na razne rizike s kojima se ona susreće.

Doista, „(b)ankovna firma izložena je raznovrsnim ekonomskim i neekonomskim rizicima poslovanja. Upravljanje rizicima jedan je od ključnih razloga postojanja bankovnog financijskog posredništva. Metode i sadržaji upravljanja rizicima trajno se unapređuju sukladno zahtjevima regulatornih autoriteta, poslovnog okruženja i standard funkcije bankovnog menadžmenta“ (Ercegovac, 2016:28).

„Unatoč strogom nadzoru poslovanja i kontroli rizika bankarske krize mikroekonomskog ili makroekonomskog karaktera stalna su pojava“ (Ercegovac, 2016:283).

Koliko god je bankovno poslovanje napredovalo kroz godine, isto tako i regulacija i supervizija, rizika u poslovanju banaka će uvijek biti, time i mogućnosti za bankarske krize, a s time i potrebe za sanacijom istih. U radu su obrađeni primjeri bankarskih kriza i sanacije iz 90-ih godina prošlog stoljeća i primjer sanacije Jadranske banke, prema kojemu se može vidjeti bitna razlika u rješavanju i nošenju nadležnih tijela s kriznom situacijom, te ulogu i provedbe politika jedinstvenog sanacijskog mehanizma koji su primjenjivani u sanaciji Jadranske banke. Ipak, to dokazuje da bankovne krizne nisu prošlost i da država mora biti spremna odgovoriti na buduće prijetnje ili (poželjno) ih spriječiti prije nego što nastanu kako bi se izbjegli nepotrebni troškovi sanacije, koji su za primjer u prošlosti iznosili 30% BDP-a.

Literatura

Knjige:

1. Božina Beroš, M. (2015.) Financijske institucije i tržišta EU – regulacija i supervizija. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli.
2. Božina, M. (2008.) Pravni aspekti monetarne suverenosti. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli.
3. Ercegovac, R. (2016.) Teorija i praksa bankovnog menadžmenta. Split: Sveučilište u Splitu.
4. Kandžija, V., Živko, I. (2004.) Upravljanje bankama. Rijeka: Ekonomski fakultet sveučilišta u Rijeci.

Članci:

1. Ahec Šonje, A. Babić, A.: Pokazatelji međunarodne likvidnosti i sustav ranog upozoravanja financijskih kriza, University College Effectus, 2002: <https://www.bib.irb.hr/897742>
2. Đurić, D.: Baračeva pobjeda u aferi Dubrovačka banka, Nacional, 2004: <http://arhiva.nacional.hr/clanak/11175/baraceva-pobjeda-u-aferi-dubrovacka-banka>
3. Hrastić, K.: Bankarske krize, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, 2018: <https://repozitorij.unipu.hr/islandora/object/unipu%3A3026/datastream/PDF/view>
4. Labor, A.: Motivi, troškovi i koristi sanacija i likvidacija banaka, Sveučilište u Splitu, 2018: <https://repozitorij.efst.unist.hr/islandora/object/efst%3A2153/datastream/PDF/view>
5. Marković, A.: Oporavak i sanacija banaka, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, 2019: <https://repozitorij.unipu.hr/islandora/object/unipu%3A3343/datastream/PDF/view>
6. Prga I.: Stabilnost hrvatskog bankovnog sustava – jesu li bankovne krize prošlost? Izvorni znanstveni rad, Ekonomski pregled, 53 (5-6) 495-506, 2002.

7. Zlatević, D.: Sanacija banaka, Sveučilište u Splitu, 2016:
<https://repozitorij.efst.unist.hr/islandora/object/efst%3A393/datastream/PDF/view>

Propisi:

2. Zakon o državnoj agenciji za osiguranje štednih uloga i sanaciju banaka: NN 44/94
3. Zakon o Hrvatskoj agenciji za nadzor financijskih usluga: NN 140/2005
4. Zakon o sanaciji kreditnih institucija i investicijskih društava: NN 19/15 16/19 47/20 146/20

Internet:

1. Consilium Europa: <https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/banking-union/singlerulebook/bank-recovery-resolution/> (Pristupljeno 10.9.2020)
2. Direktiva 2014/59/eu europskog parlamenta i vijeća: <https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/hr/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014L0059&from=EN> (pristupljeno 10.09.2020)
3. Državna agencija za osiguranje štednih uloga i sanaciju banaka: <https://www.dab.hr/> (Pristupljeno 15.12.2020.)
4. Državna agencija za osiguranje štednih uloga i sanaciju banaka: <https://www.dab.hr/o-nama> (Pristupljeno 15.12.2020.)
5. Državna agencija za osiguranje štednih uloga i sanaciju banaka: <https://www.dab.hr/novosti> (Pristupljeno 15.12.2020.)
6. Državna agencija za osiguranje štednih uloga i sanaciju banaka: <https://www.dab.hr/Portals/0/adam/Documents/6dkeyg6wZk6IPYyF5slrAA/Files/Pro%C4%8Di%C5%A1%C4%87eni%20tekst%20Zakona%20o%20Dr%C5%BEavnog%20agenciji%20za%20osiguranje%20%C5%A1tednih%20uloga%20i%20sanaciju%20banaka.pdf> (Pristupljeno 19.12.2020.)
7. Eeuropski parlament: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/88/bankovna-unija> (Pristupljeno 6.2.2020.)

8. EUR-Lex:<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/hr/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014R0806&from=EN> (Pristupljeno 12.2.2021)
9. European Central Bank:
<https://www.bankingsupervision.europa.eu/about/thessm/html/index.en.html>
(Pristupljeno 13.2.2021.)
10. European Commission:
https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_08_1495 (Pristupljeno 12.9.2020.)
11. European Commission:
https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/MEX_16_3325
(Pristupljeno 13.9.2020.)
12. FININFO:(<https://www.fininfo.hr/Poduzece/Pregled/jadranska-banka-sibenik/Detaljno/212>) (Pristupljeno 24.12.2020)
13. HANFA: <https://www.hanfa.hr/regulativa/zakon-o-hanfi/> (Pristupljeno 24.12.2020.)
14. Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga: <https://hanfa.hr/media/2389/6-pravilnik-sanacija.pdf> (Pristupljeno 09.12.2020.)
15. Hrvatska agencija za nadzor financijskih usluga: <https://www.hanfa.hr/o-nama/>
(Pristupljeno 09.12.2020.)
16. Hrvatska narodna banka; Službena stranica HNB-a: <https://www.hnb.hr/temeljne-funkcije/sanacija/o-sanaciji/ciljevi> (Pristupljeno 09.12.2020)
17. Hrvatska narodna banka; Službena stranica HNB-a: <https://www.hnb.hr/temeljne-funkcije/sanacija/o-sanaciji> (Pristupljeno 09.12.2020.)
18. Hrvatska narodna banka; Službena stranica HNB-a: <https://www.hnb.hr/-/hnb-predlozio-otvaranje-stecajnog-postupka-nad-tesla-stednom-bankom-d-d-zagreb>
(Pristupljeno 23.11.2020.)
19. Hrvatska narodna banka; Službena stranica HNB-a: <https://www.hnb.hr/-/savjet-hnb-a-predlozio-sanaciju-dubrovacke-banke> (Pristupljeno 23.11.2020.)
20. Hrvatska narodna banka; Službena stranica HNB-a: <https://www.hnb.hr/temeljne-funkcije/supervizija/popis-kreditnih-institucija> (Pristupljeno 23.11.2020.)
21. Hrvatska narodna banka; Službena stranica HNB-a: <https://www.hnb.hr/temeljne-funkcije/sanacija/sanacijska-tijela/ovlasti-hnb-a> (Pristupljeno 10.2.2021.)
22. Hrvatska narodna banka; Službena stranica HNB-a: <https://www.hnb.hr/-/sto-je-jedinstveni-fond-za-sanaciju-> (Pristupljeno 11.2.2021.)

23. Hrvatska znanstvena bibliografija:

https://bib.irb.hr/datoteka/877802.olgicdrazenovic-zivic-vukovic_bankovnaunija.pdf (Pristupljeno 9.2.2021.)

24. Moj-bankar: <https://www.moj-bankar.hr/> (Pristupljeno 28.10.2020.)

25. Single Resolution Board: <https://srb.europa.eu/en/content/single-resolution-mechanism-srm> (Pristupljeno 6.1.2021.)

26. Vijeće Europske unije:

<https://www.consilium.europa.eu/hr/infographics/infographics-srm/> (Pristupljeno 10.2.2021.)

27. Vijeće Europske unije: <https://www.consilium.europa.eu/hr/policies/banking-union/> (Pristupljeno 10.2.2021.)

Popis tablica:

Tablica 1. Loši plasmani tri sanirane banke u milijunima kuna.....15

Tablica 2. Broj banaka prema veličini bilančne aktive, na kraju razdoblja...17

Tablica 3. Dug središnje države radi sanacije banaka, na kraju razdoblja u milijunima USD i postotcima.....18

Tablica 4.: Banka u brojkama na dan 31. prosinca 2016. godine.....21

Sažetak

U ovom radu govori se o sanaciji kreditnih institucija u Republici Hrvatskoj. Sanacija kreditnih institucija jest reorganizacija poslovanja i strukture banaka a koja se poduzima u kranjim slučajevima, odnosno kada već korištene mjere za spas banke ne daju obećavajuće rezultate niti bi primjena drugih mjera postigla bolje rezultate. Prilikom provođenja sanacije nadležna tijela svoje radnje primjenjuju putem sanacijskih instrumenata i prilikom toga se vode prema određenim načelima i ciljevima. Načela i ciljevi sanacije propisani su u Zakonu o sanaciji kreditnih institucija i investicijskih društva, a koji se temelji na direktivi EU. U Republici Hrvatskoj potreba za sanacijom dogodila se je u više navrata: velike bankovne krize u iz 90-ih godina prošlog stoljeća i manje pojedinačne krize u suvremenoj Hrvatskoj. Prema primjerima iz ovoga rada mogu se vidjeti različiti pristupi prilikom sanacije kreditnih institucija. Isto tako mogu se iščitati i glavni razlozi izbijanja kriza koji su specifični zbog makroekonomskog okruženja u tadašnje vrijeme ali se i kazuje kako se mogućnosti novih kriza uslijed regionalne financijske integriranosti ne smiju olako shvatiti.

Ključne riječi: sanacija, regulacija, bankovne krize, kreditne institucije

Summary

This paper discusses the resolution of credit institutions in the Republic of the Croatia. Resolution of credit institutions is a process of reorganization of a bank's business and structure, usually undertaken as a measure of last resort, when previously employed measures or the use of other measures haven't yielded results. In conducting resolution competent entities perform various actions through the use of various instruments based on specific resolution principles and objectives. These are all laid down in the Act on the resolution of credit institutions and investment firms, which, in turn, is based on a EU directive. These acts make the legal basis for resolution implementation in Croatia. In the Republic of the Croatia, resolution has been implemented on several occasions: during major banking crises of the 1990s and during individual bank-crises more recently. What follows from the examples studied in this paper, is that different approaches have been used for resolution. Also, the paper suggests some of the main reasons for the outbreak of crises, some of which were unique because of the macroeconomic environment of that time. At the same time it argues that possibilities of new crises connected to greater financial integration should be seriously considered.

Keywords: resolution, regulation, bank crisis, credit institutions